

צמחונות – בין אסתטיקה לאתיקה
הרב מואיז נבון

דברים פרק יב

(כ) כי ירחיב יקוק אלהיך את גבולך פֶּאֶשֶׁר דָּבָר לְךָ וְאָמַרְתָּ "אֲכַלְהָ בֶּשֶׂר" כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר - בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בֶּשֶׂר : (כא) כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶדֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יִקְוֶה לְךָ פֶּאֶשֶׁר צוֹיִתְךָ וְאֲכַלְתָּ בִשְׁעָרֶיךָ בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ :

רש"י דברים פרק יב פסוק כא

כי ירחק ממך המקום - ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם :

ר' קוק, חזון הצמחונות והשלום (ג)

בבא היתר התורה לאכילת בשר, אחרי קדושת המצות במתן תורה, האריכה בהצעת הדברים : (דברי יב) " וְאָמַרְתָּ "אֲכַלְהָ בֶּשֶׂר" כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר - בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בֶּשֶׂר ". יש כאן גערת-חכם נסתרת והערה גבולית. כלומר, כל זמן שמוסריותך הפנימית לא תקוץ באכילת בשר בע"ח, כמו שכבר אתה קצ' מבשר אדם, [יש היתר לאכילת בשר בע"ח] ... , [אולם] שבבא התור של מצב המוסרי האנושי לשקץ בשר בע"ח, מפני הגעל המוסרי שיש בו, הלא אז לא תאווה כלל נפשך לאכול בשר ולא תאכל ...

בראשית פרק א

(כט) ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֵת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם הֲיִיָּה לְאָכְלָהּ : (ל) וְלָכֶל חַיֵּת הָאָרֶץ וְלִכָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכָּל רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֵת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב לְאָכְלָהּ וַיְהִי כֵן :

R. Soloveitchik, The Emergence of Ethical Man, p31

Man, like animal, was created originally to live solely upon vegetables and fruits. Let us be clear that this rule was not given to man as an ethical norm but as a natural tendency; it is absurd to speak of a law imposed upon "every beast ..." The ethical norm became ... an expression of the ontic order [i.e., of nature].

בראשית פרק ו

(יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חֲמָס : (יב) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׂר אֵת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ : ט (יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּי מִשְׁחִיתֶם אֵת הָאָרֶץ :

רש"י בראשית פרק ו פסוק יא

(יא) ותשחת - לשון ערוה ועבודה זרה, ... :
ותמלא הארץ חמס - גזל :

אבן עזרא בראשית פרק ו פסוק יא

חמס בגזל ועשק, וקחת גם הנשים בחזקה. ומה שאמרו קדמונינו ז"ל כי טעם השחית כל בשר את דרכו, שכל חי לא שמר דרך תולדתו ועות הנתיב הנטוע הידוע נכון הוא.

R. Soloveitchik, The Emergence of Ethical Man, p.33

... the word *hishhit* implies not only **ethical** corruption, but **natural** as well. All creatures overreached themselves. Certain processes developed that changed the nature of animal and man. These creatures acquired new drives and began to display new demands that exceeded the limits set by divine will and aboriginal, undisturbed nature. They began to stretch their hand out to something that did not belong to them ... This going after something which is beyond one's jurisdiction and ontic sphere is called *hamas* ... Apparently, one of the *hamas* acts was the reaching out of man and animal after the **lives** of other creatures inferior to them in physical strength.

בראשית פרק ט

(א) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נח וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּרְבוּ וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ : (ב) וּמִוֹרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם יִהְיֶה עָלֶיךָ כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הֵאָדָמָה וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתְּנוּ : (ג) כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּיִּרְק עֵשֶׂב נִתְּנִי לָכֶם אֶת כָּל :

בראשית פרק א

(כח) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֶׁהָ וַיְרֹדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּת הָרִמְשֵׁת עַל הָאָרֶץ : (כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּנִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ : (ל) וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי כֹן :

R. Soloveitchik, The Emergence of Ethical Man

Paradoxically ... [man] created a new demand, a sinful insistence upon something which by right does not belong to him, namely, on life that is equal to his, on flesh that is not different from his own, and he succeeded. God, as it were, gave in and compromised.

ר' קוק, טללי אורות (פרק ח') (תחכמוני כרך א', בן תר"ע)

אמנם גערה נסתרה יש בקמטי תורה באכילת בשר, כי רק אחרי אשר תאמר "אוכלת בשר כי תאור נפשך לאכול בשר", אז "תזבח ואכלת". הנה לא תוכל לעצור בעד נטייתך, כי אם על ידי כבישה מוסרית, וזאת הכבישה עוד לא באה עתה, עוד היא נדרשת לך בשביל חוגים יותר קרובים אליך, ...

As long as men massacre animals, they will kill each other. —Pythagoras

If someone is killing, on a regular basis, thousands of animals, and if that person can only be stopped in one way by the use of violence, then it is certainly a morally justifiable solution. - Jerry Vlasak **Physicians Committee for Responsible Medicine**

"Even if animal tests produced a cure for AIDS, we'd be against it" - Ingrid Newkirk, president of PETA (People for Ethical Treatment of Animals)

Arson, property destruction, burglary, and theft are 'acceptable crimes' when used for the animal cause.

- PETA co-founder Alex Pacheco lists the "acceptable" tactics to fight for animal rights, Associated Press (January 3, 1989)

To those people who say, 'My father is alive because of animal experimentation,' I say, 'Yeah, well, good for you. This dog died so your father could live.' Sorry, but I am just not behind that kind of trade off. - Bill Maher, PETA Endorser, US magazine (February 1, 1999)

זאת היא מעלתה של המוסריות כשהיא מחוברת למקורה האלוהי, שיודעת היא עת לכל חפץ, ולפעמים היא כובשת את מעינה בשביל לקבץ כוח לתקופות הבאות, מה שלא יוכל קוצר-רוחה של המוסריות המנותקת ממקורה לשאת ולסבול. ...

רש"י דברים פרק יב פסוק כא וזבחת וגו' כאשר צויתך -

למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני :

ר' קוק: הנה באה המצוה בסדר אכילת-הבשר בצעדים המובילים אל המטרה העליונה. החיים המותרים לאכילה הינם מוגבלים מהיותר נאותים לטבעי האדם. כיסוי דם החיה והעוף, שהעוול הנעשה עמהם הוא יותר ניכר ובולט וקרוב להתגלות, הם אינם ברובם סמוכים על שולחן האדם ואינם מטרידים אותו בטיפולם ובשיכלולם "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכיסהו בעפר" - הכרת החרפה היא התחלת רפואת המוסר "למען תזכרי ובשפתך ללא יהיה לך עוד פתחון פה מפני פלמתיך] בכפרי לך"; כסה הדם! הסתר חרפתך! הפעולות תעשינה את פרוך. בהמשך הזמן תחנכנה הדורות.

R. J. D. Bleich, Contemporary Halakhic Problems, Vol.III, p.245

"and you will say: 'I will eat meat' ... (Dev. 12:20). The implication is that meat may be consumed when there is a desire and appetite for it as food, but may be eschewed when there is no desire and, a fortiori, when it is found to be repugnant. The question is one of perspective. Concern arises only when such conduct is elevated to the level of moral norm. ... An individual's subjective repugnance at the prospect of consuming the flesh of an animal is an aesthetic response rather than a moral reaction. It becomes a moral position only when expressed in advocating the adoption of such norms of conduct by other as well. Jewish tradition ... rejects the notion that, at least in the current historical epoch, renunciation of the eating of meat should be posited as a moral ideal for mankind.

ישעיהו פרק יא

(ו) וְגַר זָאֵב עִם כְּבֶשֶׂת, וְנִמְרָא עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ, וְעִגְלָא וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנִעְרָ קָטָן נֶהְגַּ בָּם : (ז) וַיִּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ וַיִּלְדִּיֶהוּ וַאֲרִיָּה כְּפִקָּר יֹאכֵל תֶּבֶן : (ח) וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוֹרֵת צִפְעוֹנִי גְמוּל יָדוּ הַדָּה : (ט) לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קִדְשֵׁי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת יִקְוֹק כְּמִים לִים מְכֻסִּים : ♣

ר' קוק, עולת ראיה"ה, חלק א' עמ' רצ"ב

אבל לעתיד לבוא, שפע הדעת יתפשט ויחדור אפילו בבעלי החיים, "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה'", וההקרבה שתהיה אז של מנחה, מהצומח, תערב לה' כימי עולם וכשנים קדמוניות.